

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 19 października 2020 r.

Pozycja 313

POSTANOWIENIE

z dnia 2 czerwca 2020 r.

Sygn. akt Ts 175/18

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Leon Kieres,

po wstępnym rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym, skargi konstytucyjnej M.C. w sprawie zgodności:

- 1) art. 17 § 1 pkt 5 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, ze zm.) w zakresie, w jakim stanowi on przesłankę umorzenia postępowania w przypadku spraw o roszczenia majątkowe rozpoznawane według przepisów Działu XIII Rozdziału 58 wymienionej ustawy;
- 2) art. 556 § 1 ustawy powołanej w punkcie pierwszym, w zakresie, w jakim ogranicza on prawo do dochodzenia roszczeń majątkowych po śmierci oskarżonego (podejrzanego) wyłącznie do odszkodowania i wyłącznie do osób, które wskutek wykonania kary lub niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania utraciły należne im od uprawnionego z mocy ustawy utrzymanie lub stale dostarczane im przez zmarłego utrzymanie, gdy względy słuszności przemawiają za przyznaniem odszkodowania;
- 3) art. 558 ustawy wymienionej w punkcie 1, w zakresie, w jakim „nie zawiera wskazania zakresu spraw, dla których następuje odesłanie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego, oraz nie wskazuje jednoznacznie na przepisy prawne, do których się odsyła”,
z art. 2, art. 21 ust. 1, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 64 ust. 1 i 2, art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

postanawia:

1) nadać skardze konstytucyjnej dalszy bieg w części, w jakiej kwestionuje zgodność z art. 2, art. 21 ust. 1, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji:

- a) art. 17 § 1 pkt 5 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, ze zm.) w zakresie, w jakim stanowi on przesłankę umorzenia postępowania w przypadku spraw o roszczenia majątkowe rozpoznawane według przepisów Działu XIII Rozdziału 58 wymienionej ustawy,

- b) art. 558 ustawy wymienionej w punkcie 1a, w zakresie, w jakim „nie zawiera wskazania zakresu spraw, dla których następuje odesłanie do przepisów kodeksu postępowania cywilnego, oraz nie wskazuje jednoznacznie na przepisy prawne, do których się odsyła”;**
- 2) odmówić nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu w pozostałym zakresie.**

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 6 grudnia 2018 r. (data nadania) M.C. (dalej: skarżący), wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego.

9 lutego 2006 r. przedstawiono synowi skarżącego, P.C., zarzuty popełnienia czynów z art. 190 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.). Postanowieniem z 20 grudnia 2006 r. Sąd Rejonowy w Ś. przychylił się do wniosku Prokuratora Prokuratury Rejonowej w Ś. i umorzył postępowanie karne, przy jednoczesnym zastosowaniu środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym (sygn. akt [...]; nie dołączone do skargi). 28 grudnia 2006 r. P.C. złożył zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy w Z. postanowieniem z 7 lutego 2007 r. (sygn. akt [...]; niedołączone do skargi; dalej: postanowienie Sądu Okręgowego z 2007 r.) utrzymał w mocy orzeczenie Sądu Rejonowego. Wskazał, że sprawstwo podejrzanego jest jednoznacznie potwierdzone zeznaniami pokrzywdzonych i świadków.

1 września 2015 r. Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: RPO) wniósł kasację od postanowienia Sądu Okręgowego z 2007 r., zarzucając naruszenie przepisów procedury karnej oraz wniósł o uchylenie tego postanowienia oraz ponowne rozpoznanie go w postępowaniu odwoławczym, jak również o wstrzymanie orzeczenia o umieszczeniu P.C. w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym.

Sąd Najwyższy postanowieniem z 6 października 2015 r. (sygn. akt [...]; niedołączonym do skargi) nie uwzględnił wniosku RPO o wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia. Następnie, postanowieniem z 9 grudnia 2015 r. (nie dołączonym do skargi) uznał kasację RPO za uzasadnioną i uchylił zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego z 2007 r. oraz przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Ś. do ponownego rozpoznania.

Postanowieniem z 2 marca 2016 r. (sygn. akt [...]; nie dołączonym do akt) Sąd Rejonowy w Ś. umorzył postępowanie przeciwko P.C. z powodu przedawnienia karalności zarzucanych mu czynów. W wyniku złożonego zażalenia, postanowieniem Sądu Okręgowego w Z. z 11 maja 2016 r. (sygn. akt [...]) uchylono postanowienie sądu pierwszej instancji i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania.

Sąd Rejonowy w Ś. postanowieniem z 11 sierpnia 2016 r. (sygn. akt [...], nie dołączone do akt) nie uwzględnił wniosku Prokuratora o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających. Sprawę przekazał Prokuratorowi Prokuratury Rejonowej w Ś. do dalszego prowadzenia.

Prokurator postanowieniem z 22 listopada 2016 r. umorzył śledztwo prowadzone w sprawie karnej przeciwko P.C. z uwagi na przedawnienie karalności przestępstwa (sygn. akt [...]).

Pełnomocnik syna skarżącego złożył wniosek o zapłatę zadośćuczynienia z tytułu niesłusznego wykonywania – w okresie od 24 listopada 2007 r. do 9 grudnia 2015 r. – środka zabezpieczającego o charakterze leczniczo-izolacyjnym, polegającego na przymusowym umieszczeniu w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym.

Postanowieniem z 27 grudnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Z. (sygn. akt [...]) przedstawił akta sprawy Sądowi Apelacyjnemu w P., który postanowieniem z 30 stycznia 2018 r. (sygn. akt [...]; nie dołączone do skargi) przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w K..

18 lutego 2018 r. P.C. zmarł. Postanowieniem z 15 maja 2018 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy w M. stwierdził, że spadkobiercą zmarłego jest jego ojciec, M.C. (skarżący).

Pełnomocnik zmarłego złożył wniosek o zawieszenie postępowania przed Sądem Okręgowym w K. i podjęcie go na nowo z udziałem skarżącego, jako następcą prawnym zmarłego P.C.

Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z 26 marca 2018 r. (sygn. akt [...]; dalej: postanowienie Sądu Okręgowego w K. z 2018 r.) oddalił wniosek o zawieszenie postępowania i umorzył postępowanie o zadośćuczynienie za niesłuszne wykonanie środka zabezpieczającego w postaci przymusowego umieszczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym. W uzasadnieniu stwierdził, że zgodnie z art. 552 § 1 i 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, ze zm.; dalej: k.p.k.) – prawo do odszkodowania oraz zadośćuczynienia przysługuje tylko osobie, wobec której orzeczono środek zabezpieczający. Roszczenia te nie przysługują spadkobiercom oskarżonego, w związku z tym nie mają zastosowania przepisy dotyczące zawieszenia postępowania na wypadek śmierci oskarżonego. Sąd dodał również, że prawo do odszkodowania na wypadek śmierci oskarżonego wynikające z art. 556 § 1 k.p.k. to roszczenie o charakterze odrębnym, którego należy dochodzić w odrębnym postępowaniu.

Wskutek złożonego zażalenia, Sąd Apelacyjny w K. postanowieniem z 12 czerwca 2018 r. (sygn. akt [...]; dalej: postanowienie Sądu Apelacyjnego w K. z 2018 r.) potwierdził, że w świetle obowiązujących przepisów nie było podstaw do zawieszenia postępowania. Podkreślił, że prawo do zadośćuczynienia i odszkodowania z art. 552 § 1 i § 3 k.p.k., jak i prawo do odszkodowania z art. 556 § 1 k.p.k., przysługuje tylko oskarżonemu. W razie jego śmierci postępowanie powinno być umorzone na podstawie art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k.

Zarządzeniem z 25 października 2019 r. sędzieja Trybunału Konstytucyjnego wezwał skarżącego do usunięcia braków formalnych, przez:

1) wskazanie sposobu naruszenia praw i wolności określonych w skardze przez art. 17 § 1 pkt 5 i art. 558 k.p.k. oraz uzasadnienie postawionych zarzutów,

2) nadesłanie pełnomocnictwa szczególnego, upoważniającego do sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej oraz reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem, które umożliwi identyfikację sprawy, w związku z którą zostało udzielone.

Skarżący w piśmie z 20 listopada 2019 r. (data nadania) wskazał, w jaki sposób jego zdaniem zaskarżony art. 17 § 1 pkt 5 oraz art. 558 k.p.k. naruszają prawa i wolności konstytucyjne, wskazane w skardze. Dołączył również pełnomocnictwo zgodne z wymogami ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej jest ustawa lub inny akt normatywny, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo o obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji. Na etapie wstępnej kontroli Trybunał Konstytucyjny bada, czy skarga spełnia przesłanki, o których mowa w przywołanym przepisie Konstytucji oraz wymagania wskazane w art. 44, art. 53 i art. 77 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p. TK) a także, czy nie zachodzą okoliczności przewidziane w art. 61 ust. 4 pkt 3 tej ustawy.

2. W ocenie Trybunału skarga konstytucyjna w części, w jakiej kwestionuje konstytucyjność art. 17 § 1 pkt 5 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1904, ze zm.; dalej: k.p.k.) w zakresie, w jakim stanowi on przesłankę umorzenia postępowania w przypadku spraw o roszczenia majątkowe rozpoznawane według przepisów Działu XIII Rozdziału 58 k.p.k. z art. 64 ust. 1 Konstytucji oraz art. 558 k.p.k. w zakresie, w jakim nie zawiera wskazania zakresu spraw, dla których następuje odesłanie do przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.; dalej: k.p.c.) oraz nie wskazuje jednoznacznie na przepisy prawne, do których się odsyła – spełnia wymogi formalne wynikające z art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz z przepisów u.o.t.p. TK w stopniu uzasadniającym nadanie jej dalszego biegu.

3. Zdaniem skarżącego postanowienia Sądu Okręgowego i Sądu Apelacyjnego w K. z 2018 r. naruszają jego prawa do: dziedziczenia (art. 21 Konstytucji), równego traktowania przez władze publiczne (art. 32 ust. 1 Konstytucji), sprawiedliwie ukształtowanej procedury sądowej (art. 45 ust. 1 Konstytucji), równej ochrony prawa dziedziczenia i praw majątkowych (art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji), wynagrodzenia szkody wyrządzonej działaniem władzy publicznej niezgodnym z prawem (art. 77 ust. 1 Konstytucji), niezamykania drogi sądowej dochodzenia roszczeń odszkodowawczych (art. 77 ust. 2 Konstytucji) oraz zasadę demokratycznego państwa prawnego i wywodzonymi z niej zasadami zaufania, pewności prawa i przyzwoitej legislacji (art. 2 Konstytucji).

4. Skargę konstytucyjną w imieniu skarżącego sporządził i wniósł adwokat. Do skargi załączono udzielone przez skarżącego pełnomocnictwo do sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej, a także do reprezentowania go w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. Skarżący wyczerpał przysługującą mu drogę prawną, ponieważ postanowienie Sądu Apelacyjnego w K. z 12 czerwca 2018 r. (sygn. akt [...]; dalej: postanowienie Sądu Apelacyjnego) jest prawomocne i nie przysługują od niego żadne zwyczajne środki zaskarżenia. Skarżący dochował trzymiesięcznego terminu wniesienia skargi konstytucyjnej przewidzianego w art. 77 ust. 1 u.o.t.p. TK. Postanowienie Sądu Apelacyjnego zostało doręczone skarżącemu 6 września 2018 r., a skargę wniesiono 6 grudnia 2018 r. (data nadania).

5. Natomiast w części, w jakiej skarżący kwestionuje konstytucyjność art. 556 § 1 k.p.k. w zakresie, w jakim ogranicza on prawo do dochodzenia roszczeń majątkowych po śmierci oskarżonego (podejrzanego) wyłącznie do odszkodowania i wyłącznie do osób, które wskutek wykonania kary lub niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania utraciły należne im od uprawnionego z mocy ustawy utrzymanie lub stale dostarczane im przez zmarłego utrzymanie, gdy względy słuszności przemawiają za przyznaniem odszkodowania – skarga nie spełnia wymogu z art. 79 Konstytucji, a uszczegółowionego w art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p. TK. Zgodnie z tymi przepisami, przedmiotem skargi konstytucyjnej może być przepis, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego, określonych w Konstytucji.

Należy podnieść, że art. 556 § 1 k.p.k. nie był podstawą ostatecznego orzeczenia w sprawie skarżącego. Zgodnie z powyższym przepisem w razie śmierci oskarżonego prawo do odszkodowania przysługuje temu, kto wskutek wykonania kary lub niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania utracił należne od uprawnionego z mocy ustawy utrzymanie albo stale dostarczane mu przez zmarłego utrzymanie, jeżeli względy słuszności przemawiają za przyznaniem odszkodowania.

Postępowanie, w związku z którym złożono skargę konstytucyjną, dotyczyło prawa do odszkodowania i zadośćuczynienia, przysługującego bezpośrednio skarżącemu na podstawie

art. 552 k.p.k. – który nie został objęty zakresem zaskarżenia. Z dokumentów dołączonych ze skargi nie wynika natomiast, by skarżący zainicjował postępowanie, które przysługuje na podstawie art. 556 § 1 k.p.k.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p. TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na punkt 2 sentencji powyższego postanowienia w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.